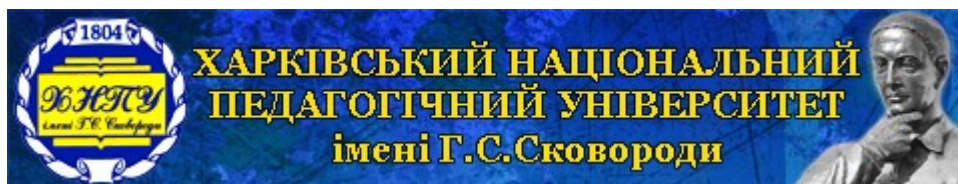

Міністерство освіти і науки України
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
Криворізький державний педагогічний університет
Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка
Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
Сумський державний університет
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
Український державний університет імені Михайла Драгоманова

СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ В РІЗНИХ СОЦІАЛЬНИХ ІНСТИТУЦІЯХ

*Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції,
присвяченої 220-річчю від дня заснування Університету*

7 листопада, 2024 року

Харків – 2024

Редакційна колегія:

Бойчук Ю.Д. – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України, ректор ХНПУ імені Г.С.Сковороди;

Бережна С.В. – докторка педагогічних наук, професорка, проректорка з наукової, інноваційної і міжнародної діяльності ХНПУ імені Г.С. Сковороди;

Вайнола Р.Х. – докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри соціальної освіти та соціальної роботи Українського державного університету імені Михайла Драгоманова;

Костіна В.В. – докторка педагогічних наук, професорка, професорка кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С. Сковороди;

Купенко О.В. – докторка педагогічних наук, професорка, доцентка кафедри психології, політології та соціокультурних технологій Сумського державного університету;

Поліщук В.А. – докторка педагогічних наук, професорка, професорка кафедри спеціальної та інклюзивної освіти ТНПУ імені Володимира Гнатюка;

Рассказова О.І. – докторка педагогічних наук, професорка, професорка кафедри соціальної роботи КЗ «ХГПА» ХОР;

Рижанова А.О. – докторка педагогічних наук, професорка, професорка кафедри соціальної роботи і менеджменту соціокультурної діяльності Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка;

Романова І.А. – докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки ХНПУ імені Г.С.Сковороди;

Сайко Н.О. – докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри соціальної роботи, реабілітації та повоєнної адаптації ПНПУ імені В.Г. Короленка;

Смеречак Л.І. – кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри соціальної педагогіки та корекційної освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка;

Шимко І.М. – кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи КДПУ.

С91 *Сучасні реалії та перспективи соціального виховання особистості в різних соціальних інституціях:* матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 220-річчю від дня заснування Університету, м. Харків, 7 листопада 2024 р. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2024. 330 с.

*Затверджено редакційно-видавничою радою
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
Протокол № 11 від 20.11.2024 р.*

У збірнику представлено матеріали науково-практичної конференції «Сучасні реалії та перспективи соціального виховання особистості в різних соціальних інституціях», метою якої було обговорення традицій і сучасних викликів теорії та історії соціального виховання особистості; досвіду роботи соціальних інституцій в умовах воєнного стану; технологій та методик соціального виховання особистості в умовах війни; підготовки майбутнього фахівця до соціального виховання особистості в сучасних умовах.

Для науковців, викладачів, аспірантів і здобувачів вищої освіти, фахівців соціальних інституцій.

Матеріали публікуються в авторському варіанті.

Мумінджанов В.О., Гончаренко О.В. ДОСВІД СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В РЕАБІЛІТАЦІЙНОМУ ВІДДІЛЕННІ ЗАКЛАДУ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ ВІЙНИ: ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ.....	200
Неїжпапа Л.С. ТРАДИЦІЇ ЯК ОСНОВА СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	203
Олійник М.О., Рижанова А.О. РОЛЬ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ МАЛОВМОТИВОВАНИМ БЕЗРОБІТНИМ ГРОМАДЯНАМ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	206
Песоцька А.В. АКТУАЛЬНІСТЬ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ ДО РОБОТИ З ПІДЛІТКАМИ, ЯКІ СТАЛИ ЖЕРТВАМИ СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЛЯ.....	208
Пилипенко В.А. ПРОФІЛАКТИКА РИЗИКОВАНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА.....	210
Погоржельський І.В. ОСМИСЛЕННЯ ФЕНОМЕНУ ЖИТТЄСТІЙКОСТІ ЯК ВНУТРІШНЬОГО РЕСУРСУ.....	213
Поліщук В.А., Цегельник Т.М., Юдіна Л.І. ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО ПРОСТОРУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	216
Поляков Є.А. ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ.....	220
Пономарьова О.С. АКТУАЛЬНІСТЬ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ПІДЛІТКІВ ЗАСОБАМИ ВАЛЬДОРФСЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ.....	222
Потіхенська О.В., Костіна В.В. ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ДЛЯ РОЗВИТКУ ПОТЕНЦІАЛУ РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ МОЛОДІ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	224
Приходько А.І. ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ГРОМАД ПІСЛЯ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ: РОЛЬ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ.....	227
Пштур О.Я., Смерчак Л.І. ДО ПИТАНЬ ЗДІЙСНЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ОСІБ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ	232

Поліщук В.А.

*докторка педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри спеціальної та інклюзивної освіти
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка*

Цегельник Т.М.

*докторка філософії, доцентка,
доцентка кафедри спеціальної та інклюзивної освіти
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка*

Юдіна Л.І.

*здобувачка вищої освіти освітньої програми «Логопедія»
спеціальності 016 «Спеціальна освіта» Тернопільського національного
педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*

ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО ПРОСТОРУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Актуальність проблеми формування інклюзивного простору в сучасних умовах в Україні зумовлюється тим, що війна суттєво вплинула на всі аспекти життєдіяльності суспільства, зробивши інклюзивний і безбар'єрний доступ до базових послуг критично важливим і необхідним для мільйонів українців.

Мета дослідження полягає в аналізі процесу створення інклюзивного простору в Україні у воєнний час та висвітленні ключових ініціатив і проєктів, спрямованих на забезпечення рівних можливостей та соціальної інтеграції різних категорій населення.

Виклад основного матеріалу. У сучасному трактуванні безбар'єрність – це філософія суспільства без обмежень, що створює комфортне і оптимально сприятливе середовище для кожної людини. Ідеї формування інклюзивності та безбар'єрності українського суспільства у період післявоєнної відбудови був присвячений організований Програмою розвитку ООН (UNDP) захід під назвою «Інклюзивність та безбар'єрність в Україні: відданість, співпраця та міжнародна підтримка в умовах війни», що відбувся у липні 2024 року в Києві. Учасники заходу підкреслили важливість інклюзивності та безбар'єрності для відбудови України, наголосивши при цьому, що відновлення України вимагає забезпечення рівних можливостей для всіх і створення суспільства, в якому було б комфортно всім членам та кожен відчував би себе захищеним [7]. До розробки плану дій були залучені представники влади та громадянського суспільства. За словами Олени Зеленської, це не просто план дій, а план змін, який можна і необхідно реалізувати протягом наступних двох років, щоб зробити безбар'єрність новою соціальною нормою функціонування українського суспільства [1].

Загальновідомим є факт, що в Україні існує багато обмежень для різних

груп населення щодо безбар'єрного доступу до інфраструктури, транспорту, працевлаштування, освіти, публічної інформації та послуг. Власне тому так важливо запроваджувати політику безбар'єрності на національному рівні. Її метою є створення умов, за яких кожна людина, незалежно від її особливостей і відмінностей, мала б рівні можливості для реалізації своїх прав, побажань, запитів та особистісного потенціалу.

У сучасних умовах важливо розуміти, що безбар'єрність – це не лише створення доступного, фізичного середовища, а також зміна ставлення до людей з інвалідністю та особливими потребами, повага до їхніх прав і гідності, розуміння і сприймання їхніх потреб і прагнень. Тому для України особливо важливим є створення суспільства, де кожен був би впевненим, що його приймають, поважають і цінують, незалежно від його особливостей. Різноманітність і повага до кожної людини є ключовими аспектами безбар'єрного суспільства.

Вважаємо за доцільне відзначити що в Україні упродовж останніх років запроваджено різноманітні проекти, тренінги, курси, освітні програми задля обізнаності суспільства й упровадження ідеї безбар'єрності та інклюзивності.

Так, наприклад, з жовтня 2024 року ПриватБанк, який став активним учасником спільноти «Бізнес без бар'єрів», упровадив нову послугу, яка дозволяє клієнтам, що спілкуються жестовою мовою, отримувати консультації безпосередньо від фахівців банку за допомогою відеодзвінку у додатку Приват 24. При цьому важливо зазначити, що в Україні проживає приблизно 2,1 мільйона громадян з порушенням слуху, з яких приблизно 230 тисяч спілкуються жестовою мовою. Надання послуги сервісу відозв'язку та вивчення співробітниками банку української жестової мови є частиною реалізації стратегії безбар'єрності банку, що орієнтована на створення рівних можливостей для всіх громадян.

Компанія Нова пошта, яка також долучилася до спільноти «Бізнес без бар'єрів», відкрила своє перше повністю безбар'єрне відділення в Києві. Це відділення адаптоване для потреб осіб з інвалідністю та маломобільних груп населення, зокрема, для людей на колісних кріслах, з порушеннями зору, слуху та батьків з дитячими візочками. У відділенні встановлено тактильну плитку, безпорогові входи, звукові маяки, адаптовані меблі та зони для дітей. Цей проект переслідує ціль задати новий тренд безбар'єрності для бізнесу в Україні. Приємно констатувати, що у планах Нової пошти на найближчий рік – розширення рішень безбар'єрності в кожній фізичній точці сервісу [2].

Вартим уваги і схвалення стало відкриття у Львові, на базі центру соціальних послуг «Джерело», інклюзивного майданчика для дітей з інвалідністю, який профінансовано подружжям з США Тетяною та Едді Вейнами, засновниками організації «The Bridge of Life». На цьому майданчику є спеціальні гойдалки для дітей, які користуються кріслами колісними, мініфутбольне поле та зони для дітей з аутизмом. Майданчик включає дві зони: першу – для дітей з порушеннями опорно-рухового апарату та другу – для дітей з розладами аутистичного спектра. Окрім гойдалок та каруселей на майданчику функціонують сенсорні локації і звукові панелі, що

сприяють розвитку зорового та слухового сприйняття. Подружжя Вейн провело декілька місяців в Україні, спостерігаючи за потребами дітей і консультуючись з експертами, щоб створити цей простір максимально комфортним і пізнавально-розвивальним [5].

Мережа супермаркетів «Сільпо», як одна з найбільших мереж супермаркетів в Україні, також активно впроваджує інклюзивні рішення для створення безбар'єрного середовища у своїх магазинах. У 2024 році компанія запровадила нові ініціативи щодо упровадження безбар'єрності, зокрема, упроваджено спеціальну зону для людей з інвалідністю з безбар'єрними касами, тактильними маркерами, безпороговими входами та адаптованими полицями. Це полегшує пересування та здійснення покупок для осіб на кріслах колісних чи з порушенням зору. Також у магазинах працюють співробітники, які пройшли спеціальне навчання з наданням допомоги таким пацієнтам. На особливу увагу і схвалення заслуговує той факт, що в рамках інклюзивної стратегії «Сільпо» підтримує ініціативи з працевлаштування людей з інвалідністю, забезпечуючи їхню адаптацію до робочого середовища та надаючи їм можливість для кар'єрного розвитку. Це не лише сприяє інклюзії на рівні обслуговування, а й формує інклюзивне робоче середовище у компанії [4].

Важливим кроком у створенні інклюзивного середовища в нашій країні є розробка і видання «Довідника безбар'єрності», в якому подано рекомендації щодо створення доступного середовища для всіх категорій населення, які стикаються з бар'єрами у повсякденному житті. Довідник включає в себе поради щодо облаштування громадських просторів і будівель. У ньому значну вагу приділено безбар'єрним маршрутам, транспортним засобам і зручностям. У довіднику подано рекомендації для створення веб-сайтів і цифрових продуктів, доступних для всіх користувачів, включаючи осіб з порушеннями зору та слуху; подано інформацію про програми психологічної підтримки осіб з інвалідністю та їхніх родини описано інструменти та програмне забезпечення для забезпечення цифрової інклюзії. Довідник пропонує приклади ініціативи, що покращують взаємодію із соціумом; містить інформацію про законодавство та міжнародні норми, що регулюють питання доступності; подано матеріали для навчання фахівців, які працюють з особами з інвалідністю, зокрема в галузі охорони здоров'я та соціального захисту; «Довідник безбар'єрності» виконує функцію гіда з коректного спілкування, у якому зафіксовані норми безбар'єрної мови [3].

Вважаємо за доцільне зауважити, що колектив Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка докладає значних зусиль щодо формування інклюзивного простору в регіоні та створення сприятливих умов інклюзивного навчання для здобувачів освіти з ООП в ЗВО. В університеті успішно функціонує інклюзивно-ресурсний центр, який не тільки спрямовує свою діяльність на підтримку молодих людей з ООП в їх прагненні отримати доступ до якісної професійної освіти, але й займається підтримкою громадськості щодо реалізації концепції інклюзивної освіти через відкриті лекторії, численні тренінги з питань упровадження інклюзивної освіти, які мають можливість відвідувати здобувачі освіти різних освітніх

програм. Особливою популярністю користуються лекції: «Філософія інклюзії», «Діяльність громадських організацій у тренді інклюзії»; тренінги «Універсальний дизайн освітнього середовища», «Технології інклюзії соціокультурної сфери»; «Можливості інклюзивної бібліотеки». Важливою платформою актуалізації ідеї та пропаганди розроблених підходів формування інклюзивного простору та інклюзивної освіти є щорічні Всеукраїнські науково-практичні конференції, що проводяться за ініціативою центру.

Упровадженню ідеї соціальної інклюзії і формуванню інклюзивного простору в умовах війни сприяє Університет третього віку, який другий рік поспіль успішно функціонує при у ТНПУ імені В. Гнатюка і організовує свою діяльність за модифікованими британською і французькою моделями.

Висновки. В Україні інклюзивність, яка гарантує рівні можливості для всіх, незалежно від обмежень і особливостей, має стати ключовим принципом у процесі її повоєнного відновлення і відбудови. Аналіз опрацьованої нами літератури і досвіду функціонування країни в умовах воєнного часу свідчить про упровадження низки ініціатив, які сприяють формуванню інклюзивного простору, включаючи відкриття інклюзивних закладів, адаптацію інфраструктури та освітніх програм для підвищення обізнаності громадян країни про інклюзію. Важливим фактором у цій сфері стає співпраця між державою, бізнесом та громадянами. Важливою є роль суспільства у підтримці інклюзивних ініціатив та змін як щодо створення безбар'єрного середовища та забезпечення доступності до фізичного простору так і щодо інформації, освіти, медицини, економіки та соціокультурної сфери.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в пошуку й аналізі можливих ресурсів громадянського суспільства щодо практичної реалізації різноманітних форм і технологій формування інклюзивного простору в країні через інклюзивне урядування, інклюзивну економіку, інклюзивну доступність простору і послуг, інклюзивну освіту, культуру і медицину.

Список використаних джерел:

1. Безбар'єрність. Міністерство соціальної політики України. URL: [\(https://www.msp.gov.ua/content/bezbarernist.html#:~:text=%C2%AB%D0%91%D0%B5%D0%B7%D0%B1%D0%B0%D1%80%D1%94%D1%80%D0%BD%D1%96%D1%81%\)](https://www.msp.gov.ua/content/bezbarernist.html#:~:text=%C2%AB%D0%91%D0%B5%D0%B7%D0%B1%D0%B0%D1%80%D1%94%D1%80%D0%BD%D1%96%D1%81%) (дата звернення: 25.10.2024).
2. Безбар'єрність: громадська організація. URL: [\(https://bbu.org.ua/journal/\)](https://bbu.org.ua/journal/) (дата звернення: 24.10.2024).
3. Довідник безбар'єрності / упор. Т. Касьян. URL: [\(https://nads.gov.ua/news/dovidnik-bezbaryernosti#:~:text=%D0%\)](https://nads.gov.ua/news/dovidnik-bezbaryernosti#:~:text=%D0%) (дата звернення: 24.10.2024).
4. Понад 80% супермаркетів «Сільпо» є доступними для маломобільних людей. *Сільпо*. URL: [\(https://silpo.ua/press-center/press-releases/ponad-80-supermarketiv-silpo-ie-dostupnomy-dlya-malomobilnyx-lyudej?srsltid=AfmBOoo57eXfqmSakcWsf09g-x3UQR3bLb4O8UpPiGUy_M27voqvWFTL\)](https://silpo.ua/press-center/press-releases/ponad-80-supermarketiv-silpo-ie-dostupnomy-dlya-malomobilnyx-lyudej?srsltid=AfmBOoo57eXfqmSakcWsf09g-x3UQR3bLb4O8UpPiGUy_M27voqvWFTL) (дата звернення: 24.10.2024).

5. У Львові для дітей з інвалідністю створили перший в Україні парк розваг та відкриттів. *Zmina*. URL: <https://zmina.info/news/u-lvovi-dlya-ditej-z-invalidnistyu-stvoryly-pershyj-v-ukrayini-park-rozvag-ta-vidkryttiv/> (дата звернення: 24.10.2024).

6. Як створити та розбудувати внутрішню систему забезпечення якості освіти: електронний poradnik для директора закладу дошкільної освіти / Н. Омеляненко та ін. URL: <https://ezavdnz.expertus.com.ua/915403#:~:text=%> (дата звернення: 25.10.2024).

7. UNDP підтримала зустріч з питань інклюзивності та безбар'єрності в Україні в умовах війни. UNDP. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/press-releases/undp-pidtrymala-zustrich-z-pytan-inklyuzyvnosti-ta-bezbaryernosti-v-ukrayini-v-umovakh-viyny> (дата звернення: 25.10.2024).

Поляков Є.А.

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 231 «Соціальна робота»

Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Науковий керівник - докторка педагогічних наук, професорка І.А. Романова

У сучасному суспільстві, що характеризується швидким розвитком технологій, Міністерство соціальної політики України взяло курс на цифровізацію соціальних послуг. За таких умов, цифрова компетентність стає невід'ємною частиною професійної діяльності соціальних працівників. Для ефективного надання соціальних послуг, соціальні працівники мають володіти низкою цифрових інструментів, що дозволяють оптимізувати роботу, підвищити точність і швидкість обробки інформації, а також сприяти покращенню комунікації з клієнтами.

Аналіз наукової літератури свідчить, що останнім часом розробка проблеми цифрової грамотності соціальних працівників стає предметом соціальних досліджень. Зокрема, А. Каркач і Т. Семигіна досліджували цифрові компетентності соціальних працівників як передумову готовності до навчання літніх людей [2]; О. Власій, О. Дудка, Н. Іваночко розробляли формування цифрової компетентності соціального педагога як шлях до його професійного росту [1]. Освітній компонент «Цифрові технології» входить у програму підготовки здобувачів у закладах вищої освіти, які готують соціальних працівників і соціальних педагогів.

У майбутній професійній діяльності цифрова компетентність допомагає соціальним працівникам краще розуміти потреби клієнтів, оперативно отримувати інформацію та швидше реагувати на зміни у їхньому стані. Вона також сприяє професійному розвитку, допомагаючи працівникам освоювати

МАТЕРІАЛИ
всеукраїнської науково-практичної конференції

**«СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СОЦІАЛЬНОГО
ВИХОВАННЯ В РІЗНИХ СОЦІАЛЬНИХ ІНСТИТУЦІЯХ»**

7 листопада 2024 р.

Кафедра соціальної роботи і соціальної педагогіки
ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Відповідальний за випуск: Романова І.А., д.п.н., професор
Комп'ютерна верстка: Штанько М.О., ст. лаборант кафедри
Коректор: Шеплякова І.О., кандидат педагогічних наук, доцент

**Відповідальність за дотримання вимог академічної
добросовісності несуть автори**

Підписано до друку 20.11.2024. Формат 60x84 1/16.
Гарнітура «Таймс». Умов. друк. арк. 22,16.
(електронне видання)

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
61002, м. Харків, вул. Алчевських, 29.